Kartais XX a. supiltiniuose sluoksniuose randami ir ankstesnės statybinės keramikos fragmentai – plytų nuolaužos Maironio gatvės pastato (elektros transformatorinės) 7B teritorijoje, atkarpoje 1 rastas XVII a. karnizinio koklio fragmentas (1 pav.).

1 pav. XVI a. II pusės puodyniniai kokliai. B. Lisauskaitės nuotr.

Fig. 1. The 'pot-shaped' stove tiles (Topfkacheln) from the second half of the 16th-century.

The Surveys in the Area of Kęstučio, Maironio, Sodų, and Vytauto Streets

A cultural layer with 17th-century stove tile and household pottery fragments was excavated above 17th-century stone paving at Kęstučio St. 1 in Trakai. A 16th–17th-century cultural layer with household pottery finds was excavated in the power cable trench dug beside the street in the SE access to Maironio St. 8 (segment 8). A 17th–18th-century layer with the remains of metalworking and fragments of coeval household pottery vessels was excavated in the N access to Maironio St. 40 (segment 3). Earlier finds such as a 17th-century cornice stove tile (*Gesimskachel*) fragment (Fig. 1) are even found in 20th-century layers.

Birutė Lisauskaitė

Žvalgomieji tyrimai Birutės ir Karaimų gatvėse bei skvere prie Bernardinų ežero

2011 m. buvo atlikti žvalgomieji tyrimai Trakų senamiesčio (UK 17114, U18) ir senojo miesto vietos (UK 27125), Trakų istorinio nacionalinio parko urbanistinio draustinio teritorijoje esančiuose sklypuose, Birutės g. 3, Karaimų g. 8, Karaimų g. 52 bei skvere prie Bernardinų ežero.

Birutės g. 3 trasų vietose buvo iškasti du 1,5x1,5 m dydžio šurfai, kurių bendras plotas buvo 5 m², ir vykdyti apie 34 m ilgio, 70 cm pločio trasų žvalgymai jų kasimo darbų metu. Nustatyta, kad dabartinis gyvenamasis namas Birutės g. 3 statytas XX a. pradžioje sunykusio arba nugriauto gyvenamojo namo vietoje. To pastato akmeninių pamatų liekanos ir raudonų plytų duženos rastos II ir III įvadų trasose. XIX a. pradžioje, statant minėtą pastatą, teritorija buvo išlyginta. Tam pilta žemė iš gretimos dabartinės aikštės teritorijos, kurioje iki 1822 m. yra buvę Trakų katalikų parapinės kapinės. Tirtoje sklypo teritorijoje rastas supiltinis juodos žemės sluoksnis su pavieniais žmonių griaučių kaulais. Gyvenamojo namo Birutės g. 3 PR galas ir prie jo tarybiniu laikotarpiu pastatytas priestatas stovi vietoje, kurioje tyrimų metu rasti radiniai: puodyniniai kokliai (1 pav.) ir buitinės keramikos fragmentai, ornamentuoti horizontaliais grioveliais ar glazūruoti žaliai, bei statybinės keramikos – olandiškųjų čerpių – fragmentai leidžia spėti teritorijoje buvus XVI a. II pusės ar XVII a. pradžios gyvenamąjį namą. Paties namo liekanų dėl sudėtingų tyrimo sąlygų (įvadas buvo įrengiamas po gyvenamojo namo priestatu) nerasta.

Karaimų g. 8 trasų vietose buvo iškasti keturi 1,5x1,5 m dydžio šurfai ištiriant 9 m² plotą ir vykdyti apie 40 m ilgio, 70 cm pločio trasų žvalgymai jų kasimo darbų metu. Tyrimų metu vandentiekio trasos vietoje, šurfo 1 teritorijoje, rastas iki 55 cm storio kultūrinis sluoksnis su XVI–XVII a. buitine keramika. Šios trasos ŠR pjūvyje, ties jos 6–7 metrais rastas XIX a. I pusės pastato pamato greičiausiai P kampas. 1914 m. Trakų miesto plane šio pastato jau nebėra, tad tikėtina, kad XX a. pradžioje, užpylus jo liekanas, PR kryptimi buvo išplėsta miesto turgaus aikštė bei pastatytas savo vietoje tebestovintis gyvenamasis namas Karaimų g. 8.

Karaimų g. 52 vandentiekio trasos įvado vietoje buvo iškastas 1,5x1,5 m dydžio šurfas (2,25 m² plotas) ir vykdyti 27 m ilgio, apie 70 cm pločio trasos žvalgymai jos kasimo darbų metu. Tyrimų metu trasos vietoje rastas iki 65 cm storio kultūrinis sluoksnis, kurį būtų galima sieti su XIX a. teritorijos užstatymu ir naudojimu.

Skvere, esančiame miesto centre, tarp Vytauto gatvės ir Bernardinų (Lukos) ežero pakrantės, numatytų pėsčiųjų tako rekonstrukcijos ar įrengimo darbų metu 200 m ilgio atkarpoje ir lietaus nuotekynės trasos išleidėjo 15 m ilgio trasos atkarpoje vykdyti žvalgymai. Numatyto lietaus nuotekynės trasos šulinio vietoje buvo iškastas 4x1,5 m dydžio šurfas, kurio plotas siekė 6 m². Apibendrinant turimus istorinius ir archeologinius duomenis, šiame skvero tyrimų etape galima daryti išvadas, kad pagal istorinius duomenis skvero teritorija ar jos dalis galėjo būti pradėta apgyvendinti XV a. pabaigoje ar XVI a., tačiau įvertinant gamtines sąlygas (teritorija yra arti Bernardinų ežero ir jos dalis galėjo būti apsemiama) gyvenama buvo tik aukštesnioji teritorijos dalis šalia dabartinės Vytauto gatvės. Tai iš dalies patvirtina ir šurfe 1 rastas šlapias apie 60–65 cm storio juodos durpingos žemės sluoksnis. Šiame sluoksnyje rasti XVI a. I pusės – XVII a. radiniai (2 pav.). Sudužusi buitinė keramika bei gyvulių kaulai šiukšlių pavidalu galėjo būti pilami į šlapią ežero pakrantę, esančią už gyvenamųjų namų.

Drėgnoje teritorijos dalyje arčiau ežero apsigyventa tik XIX–XX a. pradžioje. Taip teigti leidžia 60 cm gylyje nuo esamo paviršiaus šurfo 1 plote rastos akmeninio grindinio liekanos ir didelių akmenų eilė, skiriama XIX–XX a. I pusės statinių liekanoms, bei 0,95–1,15 m gylyje nuo dabartinio skvero žemės paviršiaus rastų rąstų liekanos, kurios greičiausiai gali būti siejamos su teritorijoje XVIII–XIX a. stovėjusiais pastatais. Šiame horizonte rasta daug supiltų medžio nuoskalų. Deja, kol kas negalima pasakyti, ar jos galėjo būti naudojamos teritorijai sausinti, ar buvo susiję su kokio nors amatininko veikla, pvz., valčių ar stogams naudotų skiedrų gamyba.

Tyrimų metu rasti radiniai perduoti į TIM.

2 pav. XVI a. I pusės puodynės fragmentas. B. Lisauskaitės nuotr.

Fig. 2. A fragment of a 'pot-shaped' stove tile from the first half of the 16th century.

The Field Evaluations in Birutės and Karaimų Streets and in the Square by Lake Bernardinai

In 2011, field evaluations were conducted in the plots at Birutės St. 3, Karaimų St. 8, Karaimų St. 52 and in the square by Lake Bernardinai in Trakai Old Town. The two test pits (a total of 5 m^2) excavated at Birutės St. 3 contained fragments of 'pot-shaped' stove tiles (*Topfkacheln*) (Fig. 1), household pottery from the second half of the 16th or early 17th century, and Dutch roof tiles, the four test pits (a total of 9 m^2) excavated at Karaimų St. 8 a cultural layer up to 55 cm thick with 16th–17th-century household pottery, the 2.25 m^2 test pit excavated at Karaimų St. 52 a cultural layer up to 65 cm thick, and the 6 m^2 test pit excavated in the square on the shore of Lake Bernardinai a wet, roughly 60–65 cm thick layer of black peaty earth with finds from the first half of the 16th–17th centuries (Fig. 2).

Birutė Lisauskaitė

Karaimų gatvė 18

2011 m. balandžio mėnesį Trakų senamiesčio sklype, Karaimų g. 18 numatytų tiesti į gyvenamąjį namą vandentiekio ir buitinės nuotekynės tinklų vietose vykdyti žvalgomieji tyrimai. Jų metu iškastas vienas 2x1,5 m ir du 1,5x1,5 m dydžio šurfai, kurių bendras plotas buvo 7,5 m^2, kitų žemės darbų metu vykdyti žvalgymai.

Sklypas Karaimų g. 18 yra šalia vieno seniausių Trakų kelių – Karaimų gatvės. Tai XVI–XVII a. Trakų vaivadų dvaro sodybos gretimybėje buvęs sklypas, kas galėjo sąlygoti ne tik šio sklypo savininkų luominę priklausomybę, bet ir sklypo naudojimo būdą. Apie vėlesnius teritorijos užstatymus ar planus galima spęsti iš išlikusių XIX–XX a. Trakų miesto tikrosios būklės planų. Iki prijungiant Lietuvą prie Rusijos imperijos Trakai buvo sunykę ir apleisti. 1795 m. Trakams tapus apskrities centru, jam, kaip ir keliems kitiems Lietuvos miesteliams, buvo pradėtas rengti tvarkymo projektas, baigtas 1801 m. Deja, Trakų miesto gyventojai priešinosi jo įgyvendinimui, o Napoleono invazija visai sugriovė viltį jį realizuoti. Atrodo, kad nagrinėjamoje teritorijoje XIX a. pradžioje nebuvo užstatymo. Sodybos Karaimų g. 18 gyvenamasis namas pastatytas XX a. pradžioje ir jau pažymėtas 1935 m. J. Tochtermano parengtame Trakų miesto plane.

Žvalgomųjų tyrimų metu šurfe 1, šalia dabartinio gyvenamojo namo Karaimų g. 16, 50–60 cm gylyje nuo esamo žemės paviršiaus rastas *pastato 1* V kampas. Jo pamatas sudėtas iš stambių akmenų, rištų kalkių skiediniu. Tarp akmenų buvo įmūryti raudonų plytų su braukomis fragmentai. Šalia pastato pamato buvo rasta apardyta 0,8–1,2 m pločio nuogrinda iš įvairaus dydžio akmenų. Pastato 1 liekanos datuojamos XVI–XVII a. viduriu.

Po šiuo pastatu, 1,2 m gylyje nuo esamo žemės paviršiaus buvo rasta akmenų eilė, kurią galima būtų sieti su anksčiau stovėjusiu pastatu. Šio spėjamo *pastato 2*, greičiausiai kaip ir pastato 1 didesnioji dalis stovėjo po dabartiniu gyvenamuoju namu Karaimų g. 16. Tyrimų metu buvo rastas tik jo ŠV sienos fragmentas. Permaišytame sluoksnyje nuo 1,2 m iki 1,7 m rasti keramikos fragmentai datuojami XV–XVI a. II puse. Abu pastatai (1 ir 2) stovėję šalia dabartinės Karaimų gatvės, šoniniu fasadu į ją.